

doc. Mgr. Pavol Kačmár, PhD.

Katedra psychológie,

Filozofická Fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,

Moyzesova 9, 040 01 Košice

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: Aby sa deti rodili lepšie: Skúsenosti s pôrodom a pôrodnou starostlivosťou nielen počas pandémie COVID-19

Autor práce: Mgr. Katarína Greškovičová, PhD.

Oponent: doc. Mgr. Pavol Kačmár, PhD.

Odbor HIK: psychológia

Zameranie práce

Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) by pri optimálnom pôrode malo ísť o pôrod, ktorý naplňa alebo prekračuje predchádzajúce osobné a sociokultúrne presvedčenia a očakávania ženy, čo zahŕňa aspekty ako bezpečné prostredie, kompetentný personál a podporu. Tento ideál však nemusí byť v realite napĺňaný v dostatočnej miere a na to, aby bolo možné zhodnotiť, do akej miery sa ho darí naplňať na Slovensku, je potrebné poznať, ako pôrodnú starostlivosť hodnotia rodičky a aké sú možné oblasti rozvoja identifikujú.

Predkladaná práca sa zameriava práve na pôrodný zážitok ako na jeden z kľúčových aspektov perinatálnej starostlivosti, venuje sa skúsenostiam žien s pôrodom, ich spokojnosti a faktorom, ktoré túto spokojnosť/nespokojnosť formujú s dôrazom na obdobie pandémie COVID-19, pričom tento cieľ naplňa pomocou prehľadu literatúry a analýzy dát slovenskej časti medzinárodného projektu „Aby sa deti rodili lepšie“ (Babies Born Better – BBB), na základe ktorého autorka formuluje praktické odporúčania v podobe modelu PPP (akronym pre „Pomôž mi, Pochop ma, Posilni ma“).

Jednotlivé kapitoly a ich spracovanie

Práca sa skladá z nasledujúcich kapitol: (1) Pôrod a pôrodná starostlivosť, (2) Faktory a dôsledky skúsenosti s pôrodom a pôrodnou starostlivosťou, (3) Metodiky a výskumy skúsenosti s pôrodom a pôrodnou starostlivosťou, (3) Analýza slovenskej verzie „Aby sa deti rodili lepšie“, a (4) Odporúčania pre zlepšenie kvality pôrodnej starostlivosti. V závere výsledky autorka sumarizuje. Výskumná problematika je v monografii pokrytá v adekvátnej hĺbke a šírke, pričom poskytuje cenný materiál pre čitateľa, ktorý sa o problematiku zaujíma. Oceniť možno napr. prehľad faktorov a dôsledkov skúseností, prehľad metód výskumu alebo prehľad výsledkov z iných krajín (Tabuľka 1). Ako pozitívne možno taktiež oceniť to, že práca okrem zahraničných prác cituje aj vedené záverečné práce, čím zdôrazňuje, že aj záverečné práce majú zmysel a môžu prispieť k poznaniu problematiky, pokiaľ sú spracované kvalitne.

Formálna stránka a rozsah práce

Z hľadiska rozsahu má monografia 135 strán (7,6 AH), čo spolu so spôsobom písania naplňa stanovený cieľ a reflektuje potreby publika, ktorému je určená. Jazykové a formálne spracovanie

je na dobrej úrovni. Osobne by som možno doladil niektoré detaily (napr. tabuľky, ktoré presahujú stranu), avšak ide o veci, ktoré nepovažujem za kľúčové. Ako dôležitejší vnímam prínos práce a sféry rozvoja, ktorým sa venujem nižšie.

Ciele, výsledky, metodológia a štatistické spracovanie

Práca si kladie za cieľ zmapovať skúsenosti s pôrodom a zdravotnou starostlivosťou počas pôrodu. Z celkového počtu 1 186 žien, ktoré sa zúčastnili tretieho kola BBB, bolo do analýz zahrnutých 810 žien (t. j. ženy, ktoré porodili dieťa v nemocnici od marca 2020 do júna 2022). Nešlo o reprezentatívnu vzorku, možno však oceniť množstvo zapojených žien a relatívnu podobnosť kľúčových atribútov vzorky s údajmi z Národného centra zdravotníckych informácií za rok 2022.

Pokiaľ som tomu porozumel správne, publikácia prezentuje výsledky, ktoré sú súčasťou veľkého medzinárodného projektu a súvisiacej publikácie, pričom ich autorka rozširuje, čím prináša nové poznatky, ktoré následne aplikuje v rámci navrhovaného modelu starostlivosti. Využíva pri tom indukčnú obsahovú analýzu, spracovávajúcu vyše dvetisíc pozitívnych hodnotení a návrhov na zlepšenie pôrodnej starostlivosti, ktoré zoskupuje do štyroch hlavných tém: (1) expertnosti a starostlivosti, (2) súcitnosti a podpory starostlivosti, (3) autonómie a posilnenia žien. Ďalšou témou sú (4) vonkajšie podmienky. Autorka následne využíva získané výsledky ako podklad na tvorbu modelu PPP („Pomôž mi – Podpor ma – Posilni ma“), ktorý má praktické implikácie.

Rámec, v ktorom je monografia ukotvená, definuje tak charakter dát (veľká medzinárodná spolupráca) ako aj publikum, ktorému je monografia primárne určená (ľudia, ktorí sa venujú perinatálnej starostlivosti). Dodržiavanie mantinelov tohto rámca bolo dôležité, aby sa neminul účel (napr. príliš komplexné analýzy by mohli potenciálnych čitateľov odradiť). Tieto mantinely však zároveň prinášajú špecifiká, ako sú dominantný dôraz na deskriptívnu štatistiku, jednoduchší unifikovaný dizajn a podobne. Na tieto témy sa zameriam v otázkach (Sekcia Otázky k obhajobe), kde sa taktiež dotknem výziev, na ktoré som pri čítaní narazil, a perspektív pre ďalší výskum, ktoré by mohli naše poznanie v danej oblasti posunúť opäť o krok ďalej.

Zhodnotenie a prínos práce

V rámci habilitačného konania by som chcel vyzdvihnúť viacero aspektov, predovšetkým praktickú dôležitosť predkladanej publikácie. Ako prvé možno vyzdvihnúť samotné zameranie a zistenia, ktoré táto práca prináša (napr. že „Každá tretia žena však mala zmiešané pocity zo svojho pôrodu a každá desiata žena vnímala svoj pôrod ako negatívnu skúsenosť“). Okrem mapovania súčasného stavu je práca dôležitá aj tým, že upozorňuje, kde sa nachádzajú sféry rozvoja perinatálnej starostlivosti na Slovensku. Spomenúť možno taktiež zistenie, že práve prvorodičky reportovali negatívne skúsenosti a mala by im preto byť venovaná zvýšená pozornosť. Osobitne by som preto chcel oceniť záverečnú kapitolu, ktorá prináša konkrétne odporúčania na zlepšenie kvality pôrodnej starostlivosti prostredníctvom PPP modelu (akronym: Pomôž mi, Pochop ma, Posilni ma), čím posilňuje potenciál monografie prispieť k aktívnemu rozvoju komunikačných a interpersonálnych zručností personálu a k facilitácii procesov a rozhodnutí na manažérskej úrovni. Dúfam preto, že si publikáciu bude môcť prečítať čo najviac ľudí, ktorí sa perinatálnej starostlivosti venujú profesionálne, či už v profesnej príprave alebo vo voľnočasovom rozvoji.

Rad by som taktiež ocenil to, že je práca súčasťou veľkej medzinárodnej spolupráce, nakoľko považujem takéto snaženia za zmysluplné a dôležité (keďže nielen podporuje spoluprácu odborníkov naprieč krajinami, ale môže priniesť aj cenné vhl'ady, ku ktorým nie je možné sa dopracovať bez aktívnej spolupráce s výskumníkmi z iných krajín).

Charakter zberu dát (súčasť BBB štúdie) však prináša aj niekoľko úskalí (napr. limitované metodologické a štatistické možnosti), na ktoré sa zameriavajú moje otázky v nasledujúcej sekcii:

Otázky k obhajobe

Práca spracováva výsledky medzinárodného projektu BBB (Babies Born Better). To prináša viacero výhod, ktoré som spomínal v hlavnom texte, ale aj niektoré limity, najmä pokiaľ ide o možnosti hĺbky spracovania a komplexnosti analytických postupov. Pre rozvoj pozvania skúmanej problematiky sa preto natíska otázka, akými smermi by sa mohol uberať nadväzujúci výskum. Keďže predkladané výsledky predstavujú dôležitý prvý krok, (1): Ako by bolo možné výsledky tohto výskumu rozšíriť v nasledujúcich štúdiách (A) kvantitatívne s použitím pokročilejších štatistických a metodologických postupov a overenia modelu vzťahov medzi premennými, ktoré sa ukázali ako dôležité a (B) kvalitatívne s použitím hĺbkových kvalitatívnych prístupov, ktoré by detailne zachytili fenomenologickú stránku a subjektívne prežívanie pôrodnej skúsenosti a obáv napr. u prvorodičiek?

Autorka využíva induktívnu obsahovú analýzu, ktorá sa radí medzi kvalitatívne metódy. Pri takomto prístupe však nemožno očakávať, že by výskumník bol „tabula rasa“. Viaceré kvalitatívne prístupy odporúčajú využiť tzv. Reflexivitu (seba-reflexiu) ako špecifický nástroj na reflexiu vlastných skúseností, vedomostí, očakávaní a podobne. (2): Využila autorka pri spracovaní výsledkov v nejakej podobe takúto reflexivitu, prípadne si myslí, že by to mohlo byť dôležité reflektovať v rámci nadväzujúcich výskumov podobného charakteru?

V rámci spracovania teoretickej časti autorka uviedla niektoré tvrdenia, na ktoré by bolo dobré sa hlbšie pozrieť a prediskutovať. Vyberám nasledujúce: „Navzdory objektívnym zmenám v pôrodnej starostlivosti, ktoré mali dopad na skúsenosť s pôrodom, ženy, ktoré porodili počas pandémie, hodnotili svoj pôrod a starostlivosť pozitívnejšie ako ženy, ktoré rodili pred pandemiou (Veľká Británia: pred 46 % vs. po 51 %, $p = 0,10$; Holandsko: pred 63 % vs. po 70 %, $p = 0,26$)“. Autorka zistenia interpretuje tak, že medzi skupinami existuje rozdiel. Jedným dychom však uvádza p-hodnoty ($p = 0,10$; $p = 0,26$), ktoré nedosahujú konvenčnú úroveň signifikancie ($p < 0,05$). (3): Nejde v tomto prípade o chybu v interpretácii (keďže takéto hodnoty neumožňujú zamietnuť nulovú hypotézu a konštatovať prítomnosť rozdielu na populačnej úrovni) alebo o chybu v reportovaní pri preberaní z originálnej štúdie? Ak bolo naopak zámerom autorky iba deskriptívne popísať rozdiely v konkrétnej skúmanej vzorke bez ambície zovšeobecňovať na populáciu, nie je potom uvádzanie p-hodnôt (ktorých podstatou je práve štatistická inferencia na populačnú úroveň) máťúce?

S filozofiou testovania nulovej hypotézy súvisí aj záverečná otázka. Autorka porovnáva percentuálne zastúpenie kategórií (napr. oceňované kategórie empatický personál v prvom a treťom kole, frekvencie tém a kategórií v treťom kole zberu medzi sebou alebo vzhľadom na ďalšie demografické premenné, ako prvorodičky vs. viacrodičky). Vo väčšine prípadov (okrem

4.3.4) zostáva v rovine deskriptívnej štatistiky (t.z., reportovanie a porovnávanie percent). Keďže je primárnym cieľom tvorba tém, nepovažujem to za chybu. Napriek tomu by som sa chcel spýtať (4): Nemalo by v budúcich krokoch danej výskumnej línie zmysel pokúsiť sa výsledky zovšeobecňovať na populačnú úroveň za využitia inferenčnej štatistiky (napr. porovnať rozdiely medzi krajinami alebo atribútmi, ako prvorodičky vs. viacrodičky, počet detí, vek a podobne)? Pokiaľ áno, aké štatistické procedúry by tu bolo možné použiť, aké výhody by to prinieslo a na čo by bolo potrebné si dať pozor?

Záverečné hodnotenie

Predkladanú habilitačnú prácu s názvom „Aby sa deti rodili lepšie: Skúsenosti s pôrodom a pôrodnou starostlivosťou nielen počas pandémie COVID-19“ autorky Mgr. Kataríny Greškovičovej, PhD. **odporúčam prijať** na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške a zodpovedaní položených otázok odporúčam udeliť vedecko-pedagogický titul docentky v príslušnom odbore habilitačného konania.

V Košiciach, 24. 4. 2026

doc. Mgr. Pavol Kačmár, PhD.